

Οι ιστορικοί ναοί της Κοιμήσεως της Θεοτόκου στα ορεινά της Δράμας

/ [Οδοιπορικά](#)

Κάθε Δεκαπενταύγουστο, η Ελλάδα στρέφεται στις εκκλησίες και τα μοναστήρια που είναι αφιερωμένα στην Παναγία. Από τα μεγάλα προσκυνήματα έως τα μικρά ορεινά χωριά, η Κοίμηση της Θεοτόκου γίνεται αφορμή για επιστροφή στην πίστη, στην οικογενειακή μνήμη, στον τόπο καταγωγής και στις παραδόσεις που περνούν από γενιά σε γενιά.

Στα ορεινά της Δράμας, αυτή η επιστροφή αποκτά ένα ιδιαίτερο αποτύπωμα. Εκεί, ανάμεσα σε μικρούς οικισμούς και ορεινούς δρόμους, τρεις ιστορικοί ναοί της Κοιμήσεως της Θεοτόκου εξακολουθούν να αποτελούν σημεία αναφοράς για τις τοπικές κοινωνίες. Το Λιβαδάκι, το Δασωτό και το Πανόραμα (παλιό Καλαπότι), διατηρούν μέσα στους ναούς τους όχι μόνο σημαντικά δείγματα της μεταβυζαντινής ναοδομίας, αλλά και τεκμήρια μιας θρησκευτικής και κοινωνικής

ζωής που παραμένει ζωντανή.

Μέσα σε αυτούς τους ναούς, η αρχιτεκτονική συναντά την λαϊκή τέχνη και η ιστορία την σύγχρονη εμπειρία της πίστης. Αυτή τη διπλή διάσταση αποτυπώνει με τον φακό του και ο φωτογράφος Κώστας Βιδάκης. Ο βραβευμένος Δραμινός δημιουργός έχει φωτογραφίσει τους τρεις ναούς σε διαφορετικές χρονικές στιγμές, τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό τους. Όπως εξηγεί μιλώντας στο ΑΠΕ – ΜΠΕ, για τον φωτογράφο, η εικόνα δεν αποτελεί απλώς μια καταγραφή ενός μνημείου. Είναι ένας τρόπος να κατανοηθεί η σχέση του με τον χρόνο και τους ανθρώπους.

«Φωτογραφίζοντας τους ναούς της Κοιμήσεως της Θεοτόκου στην Δράμα, δεν στάθηκα μόνο στην αρχιτεκτονική τους. Με ενδιέφερε να καταγράψω την σχέση τους με το φως, τον χρόνο και τα σημάδια που αφήνει η ανθρώπινη παρουσία πάνω στα υλικά. Πάνω απ' όλα, όμως, να αποτυπώσω το θρησκευτικό συναίσθημα που εξακολουθούν να γεννούν αυτοί οι χώροι. Είναι μια αίσθηση συνέχειας, όπου η πίστη των ανθρώπων του χθες συναντά το βλέμμα των ανθρώπων του σήμερα», σημειώνει στο ΑΠΕ – ΜΠΕ ο Κώστας Βιδάκης.

Η φωτογραφική ματιά συναντά την επιστημονική προσέγγιση στο καλαίσθητο λεύκωμα «Από πέτρα και ξύλο σε σάρκωμα και γλυκασμό, οι βυζαντινές και μεταβυζαντινές εκκλησίες της Περιφερειακής Ενότητας Δράμας», στο οποίο περιλαμβάνονται και οι τρεις ναοί. Το λεύκωμα εξέδωσε ο Σύλλογος «Φίλοι Αρχαιολογικού Μουσείου Δράμας, Πολιτιστικών και Φυσικών Μνημείων Πόλης και Περιοχής Δράμας», με την ευγενική χορηγία της δραμινής εταιρείας Wonderplant.

Όπως επισημαίνει στο βιβλίο ο φιλόλογος και δρ. Βυζαντινής Αρχαιολογίας Βασίλης Μεσσής, «οι ναοί αυτοί αποτελούν χαρακτηριστικά δείγματα της μεταβυζαντινής ναοδομίας της περιοχής, στην οποία η τοπική τεχνική παράδοση συνδυάζεται με την πνευματική και κοινωνική ζωή των οικισμών». Και αυτή ακριβώς η συνάντηση είναι που δίνει στους τρεις ναούς την σημερινή τους αξία.

Ένας επιβλητικός ναός σε έναν σιωπηλό οικισμό

Στον δρόμο από το Κάτω Νευροκόπι προς τους Ποταμούς, κοντά στα ελληνοβουλγαρικά σύνορα, βρίσκεται ο μικρός οικισμός Λιβαδάκι. Σήμερα, έχει ελάχιστους κατοίκους. Στο κέντρο, δεσπόζει ο ιερός ναός Κοιμήσεως της Θεοτόκου, που μοιάζει δυσανάλογα μεγάλος σε σχέση με το σημερινό μέγεθος του χωριού.

Χτισμένος το 1870, ο ναός αποτελεί ένα από τα πιο αξιόλογα και καλοδιατηρημένα θρησκευτικά μνημεία της περιοχής του Κάτω Νευροκοπίου. Πρόκειται για μια λαμπρή τρίκλιτη ξυλόστεγη βασιλική, ιδιαίτερα επιβλητική για έναν τόσο μικρό οικισμό. Η παρουσία ενός μεγάλου ναού μαρτυρά την σημασία που είχε η περιοχή κατά την εποχή της ανέγερσής του αλλά και την οικονομική δυναμική της κοινότητας.

Η αρχιτεκτονική του ναού, σε συνδυασμό με τον πλούσιο εσωτερικό του διάκοσμο, τον κατατάσσει στα σημαντικότερα θρησκευτικά και πολιτιστικά μνημεία του λεκανοπεδίου Νευροκοπίου. Παρά την ηλικία του και τη γεωγραφική του απομόνωση, διατηρείται σε εξαιρετική κατάσταση, γεγονός που επιτρέπει στον επισκέπτη να αντιληφθεί σε μεγάλο βαθμό την αρχική του μορφή.

Στη δυτική πλευρά δεσπόζει το μεγαλοπρεπές καμπαναριό, το οποίο προστέθηκε περίπου το 1890. Είναι ορατό από μακριά και έχει συνδεθεί στενά με την εικόνα και την τοπική ταυτότητα του Λιβαδακίου.

Η πραγματική έκπληξη, ωστόσο, βρίσκεται στο εσωτερικό. Το ξυλόγλυπτο τέμπλο αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους θησαυρούς του ναού. Περίτεχνο, πλούσιο σε λεπτομέρειες και ενταγμένο στη λαϊκή τεχνοτροπία του 19ου αιώνα, αποτυπώνει την θρησκευτική δημιουργικότητα μιας εποχής κατά την οποία η εκκλησιαστική τέχνη αποτελούσε αναπόσπαστο κομμάτι της ζωής των κοινοτήτων. Ιδιαίτερα εντυπωσιακή και σπάνια είναι η απεικόνιση της Δημιουργίας του Κόσμου στο τέμπλο. Οι τοιχογραφίες συμπληρώνουν το εσωτερικό σύνολο με τη χρωματική τους τόλμη και τη ζωντάνια των μορφών.

Το σύνολο της αρχιτεκτονικής, της ξυλογλυπτικής και της ζωγραφικής διακόσμησης καθιστά τον ναό ένα από τα καλύτερα διατηρημένα μνημεία της περιοχής. Ιδιαίτερη σημασία έχει το γεγονός ότι το επιβλητικό αυτό οικοδόμημα παραμένει όρθιο σε έναν οικισμό που σήμερα έχει ελάχιστους κατοίκους, αποτελώντας κεντρικό σημείο αναφοράς και ένα διαρκές σύμβολο της τοπικής ιστορίας.

Κάθε χρόνο, στις 14 και 15 Αυγούστου, ο οικισμός ζωντανεύει για τον διήμερο εορτασμό της Κοιμήσεως της Θεοτόκου. Πιστοί από την ευρύτερη περιοχή

συγκεντρώνονται στον ναό και το πανηγύρι μετατρέπει, έστω και για λίγες ημέρες, τον σχεδόν σιωπηλό οικισμό σε τόπο συνάντησης. Η εκκλησία γίνεται ξανά το κέντρο της κοινότητας.

Δασωτό: ένας ναός του 1870 με τη δική του ιστορία

Σε υψόμετρο 630 μέτρων και περίπου 48 χιλιόμετρα βορειοδυτικά της Δράμας, ο Ιερός Ναός Κοιμήσεως της Θεοτόκου στο Δασωτό, αποτελεί ένα χαρακτηριστικό δείγμα της εκκλησιαστικής αρχιτεκτονικής του 19ου αιώνα.

Η ανέγερσή του χρονολογείται στο 1870, σύμφωνα με την εντοιχισμένη μαρμάρινη πλάκα. Ο ναός ανήκει στον τύπο της τρίκλιτης ξυλόστεγης βασιλικής με στοά και υπερκείμενο γυναικωνίτη στη δυτική πλευρά, ενώ στο μέσο του κεντρικού κλίτους υπάρχει ξύλινος τρουλίσκος.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει το ξυλόγλυπτο τέμπλο, το οποίο κατασκευάστηκε το 1877. Η ξυλογλυπτική του, όπως και ο υπόλοιπος διάκοσμος, αποτελούν μαρτυρίες της καλλιτεχνικής παράδοσης της εποχής. Στον ναό φυλάσσεται η δεσποτική εικόνα της Κοιμήσεως της Θεοτόκου, που χρονολογείται από το 1948, καθώς και λατρευτικά σκεύη και αντικείμενα. Ανάμεσά τους διασώζονται και μικρές φορητές εικόνες του δεύτερου μισού του 19ου αιώνα.

Ο ναός αποκτά ιδιαίτερο συμβολισμό κάθε Δεκαπενταύγουστο, όταν η εορτή της Κοιμήσεως επαναφέρει στο επίκεντρο την σχέση του μνημείου με την ζωντανή λατρευτική παράδοση.

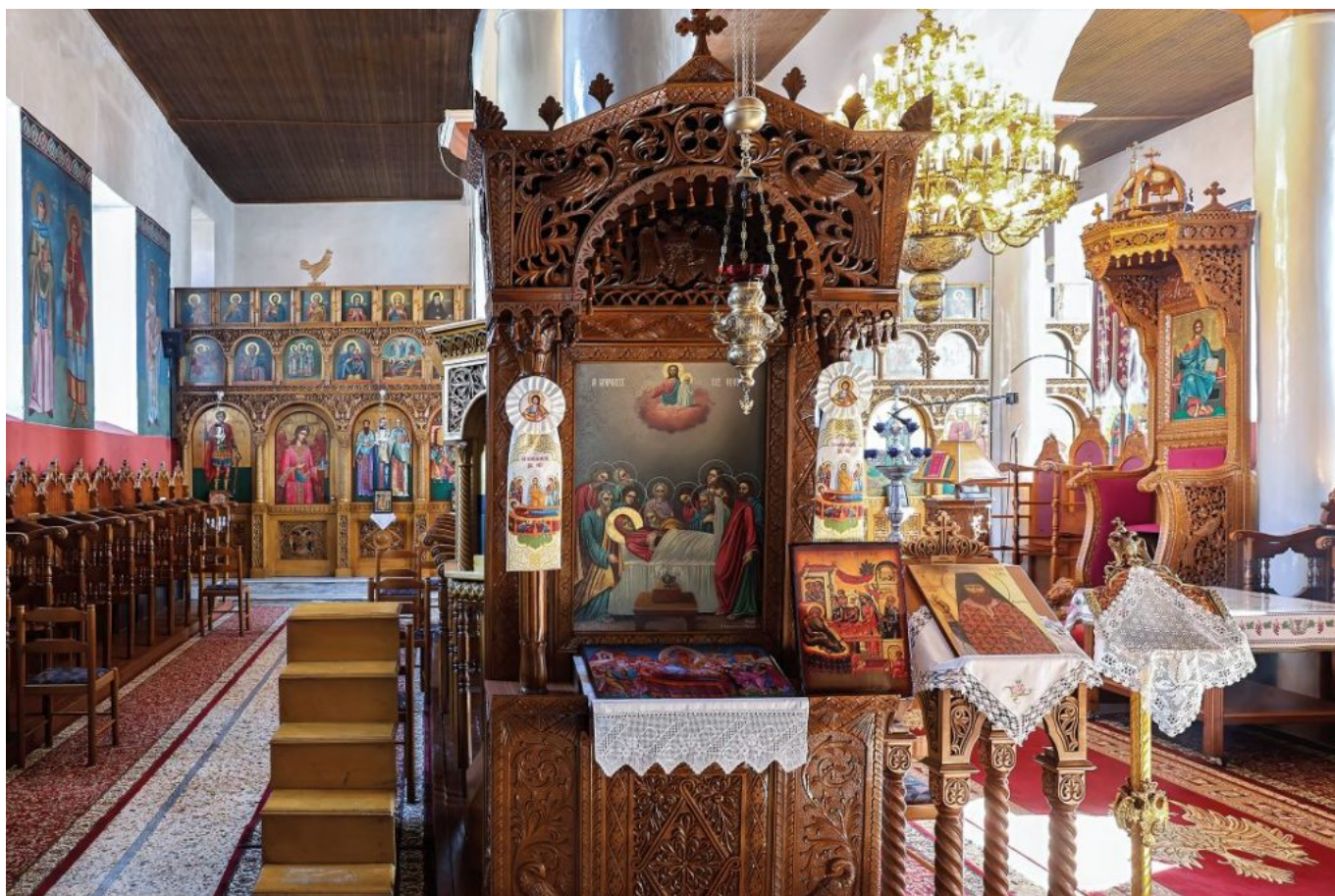
Πανόραμα: από την εκκλησία στο πανηγύρι

Στο Πανόραμα, το παλιό Καλαπότι, ο Ιερός Ναός Κοίμησης της Θεοτόκου βρίσκεται στην καρδιά του οικισμού. Ο ναός ανεγέρθηκε το 1841, σύμφωνα με την εγχαραγμένη χρονολογία σε μαρμάρινο ανάγλυφο, και αποτελεί επίσης τρίκλιτη ξυλόστεγη βασιλική.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει το μαρμάρινο ανάγλυφο της δυτικής πλευράς, το οποίο χρονολογείται στον 11ο αιώνα και αποτελούσε θωράκιο τέμπλου. Η ύπαρξή του οδηγεί στην υπόθεση ότι στην ίδια θέση ή στην ευρύτερη περιοχή υπήρχε παλαιότερος ναός.

Το τέμπλο κατασκευάστηκε το 1849, ενώ οι περισσότερες δεσποτικές εικόνες φέρουν την ίδια χρονολογία. Ανάμεσά τους ξεχωρίζει η δεσποτική εικόνα της Κοίμησης της Θεοτόκου, που φέρει την υπογραφή του Ντιμιτάρ Μολέροφ ή Χατζηκονόμοφ, ζωγράφου που συνδέεται με τη βουλγαρική ζωγραφική σχολή του Μπάνσκο.

Η παραμονή της μεγάλης θεομητορικής εορτής αποτελεί αφορμή για το παραδοσιακό γλέντι στην πλατεία του χωριού, κάτω από τον υπεραιωνόβιο πλάτανο. Η θρησκευτική πανήγυρη συναντά την κοινωνική ζωή και η εκκλησία γίνεται ξανά ο πυρήνας μιας κοινότητας που διατηρεί τις παραδόσεις της.

Μνημεία που παραμένουν ζωντανά

Οι τρεις ναοί της Κοιμήσεως αποτελούν διαφορετικές ψηφίδες της ίδιας ιστορίας. Της ιστορίας των ορεινών κοινοτήτων της Δράμας, που δημιούργησαν ναούς μεγάλους και καλαίσθητους, τους γέμισαν με ξυλόγλυπτα τέμπλα και εικόνες και τους παρέδωσαν στις επόμενες γενιές ως χώρους λατρείας και μνήμης. Πίσω όμως από την αρχιτεκτονική μορφή βρίσκεται μια ολόκληρη κοινωνική και πνευματική ιστορία. Ίσως, αυτό να είναι το πιο ουσιαστικό μήνυμα του Δεκαπενταύγουστου σε αυτούς τους ορεινούς τόπους. Ότι η παράδοση δεν παραμένει ζωντανή επειδή απλώς διατηρούνται οι πέτρες, τα ξύλα και οι εικόνες. Παραμένει ζωντανή επειδή οι άνθρωποι επιστρέφουν. Ανάβουν ένα κερί, προσκυνούν την εικόνα της Παναγίας, ακούν την καμπάνα και ξανασυναντιούνται στον ίδιο τόπο.

Στο Δασωτό, στο Λιβαδάκι και στο Πανόραμα, η Κοίμηση της Θεοτόκου γίνεται έτσι κάτι περισσότερο από μια ημερομηνία στο εκκλησιαστικό ημερολόγιο, είναι μια ετήσια επιστροφή στην μνήμη, στην πίστη και στον τόπο.

(Πηγή: ΑΠΕ-ΜΠΕ / Φωτογραφίες. Κώστας Βιδάκης)